

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких
законодавчих актів щодо гарантування збереження робочого місця особам,
які перебувають у відпустці по догляду за дитиною
до досягнення нею трирічного віку»
*(реєстр. № 15204 від 27.04.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених проєктом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо гарантування збереження робочого місця особам, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» (реєстр. № 15204 від 27.04.2026).*

***Ключові слова:** трудові відносини, трудовий договір, відпустка, відпустка по догляду за дитиною, вакантна посада, робоче місце, працівник, роботодавець.*

Вступ

Право на відпустку для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку відповідно до законодавства є однією з основних трудових і соціальних гарантій. Таке право надається одному з батьків, усиновлювачу, опікуну або іншому родичу, який фактично здійснює догляд за дитиною¹.

Необхідність збереження робочого місця за особами, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, обумовлена потребою у забезпеченні належного догляду за дитиною, охорони материнства і батьківства, соціального захисту сім'ї, реалізації права людини на працю та створення умов для поєднання професійної діяльності з виконанням батьківських обов'язків. Окрім того, збереження робочого місця також має соціально-економічне значення, оскільки дозволяє працівникові після завершення відпустки повернутися до професійної діяльності без втрати трудового стажу, кваліфікації і джерела доходу. Для роботодавця це забезпечує збереження кадрового потенціалу та професійного досвіду працівника.

Основна частина

Проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо гарантування збереження робочого місця особам, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» (реєстр. № 15204 від 27.04.2026) (далі – законопроєкт) має на меті «гарантування збереження робочого місця особам, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку»².

Законопроєктом пропонується внести зміни до статті 179 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП)³ та статті 18 Закону України «Про відпустки»

¹ Про відпустки : Закон України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо гарантування збереження робочого місця особам, які перебувають у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку» (реєстр. № 15204 від 27.04.2026). Картка законопроєкту. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/69945>

³ Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

(далі – Закон), доповнивши їх положеннями, відповідно до яких «посада матері, батька дитини чи інших осіб на період перебування у відпустці для догляду за дитиною зберігається за такими працівниками та не вважається вакантною». Прийняття працівників на посади таких осіб здійснюється за строковим трудовим договором на період до виходу з відпустки для догляду за дитиною.

Розглянувши законопроект, вважаємо за доцільне висловити таке.

Згідно зі статтею 179 КЗпП за бажанням матері або батька дитини одному з них надається відпустка для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку з виплатою за ці періоди допомоги відповідно до законодавства. У разі, якщо дитина потребує домашнього догляду, одному з батьків дитини в обов'язковому порядку надається відпустка без збереження заробітної плати тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку. Відпустки для догляду за дитиною можуть бути використані повністю або частинами також бабою, дідом чи іншими родичами дитини, які фактично здійснюють догляд за нею, або особою, яка усиновила чи взяла під опіку дитину, одним із прийомних батьків чи батьків-вихователів.

Відповідно до Закону право на відпустки забезпечується гарантованим наданням відпустки визначеної тривалості із збереженням на її період місця роботи (посади) (частина третя статті 2 Закону). Отже, перебування працівника у відпустці для догляду за дитиною не припиняє трудових відносин і виключає можливість вважати займану ним посаду вакантною.

Стаття 23 КЗпП регулює питання строків трудового договору, визначає види трудових договорів залежно від тривалості їх дії. Встановлено, що строковий трудовий договір укладається у випадках, коли характер майбутньої роботи, умови її виконання або інтереси працівника унеможливають встановлення трудових відносин на невизначений строк. Зокрема, заміщення тимчасово відсутнього працівника, у тому числі у зв'язку з відпусткою для догляду за дитиною або тривалою хворобою, є підставою для укладення такого договору. Роботодавець зобов'язаний інформувати працівників, які працюють за строковим трудовим договором, про вакансії, що відповідають їхній кваліфікації та передбачають можливість укладення безстрокового трудового договору, а також забезпечити рівні можливості таких працівників для його укладення.

Зазначене підтверджується усталеною судовою практикою, зокрема Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у постанові від 23 грудня 2020 року у справі № 285/4227/18⁴, аналізуючи дотримання роботодавцем виконання вимог частини другої статті 40, частини третьої статті 49-2 КЗпП України щодо працевлаштування працівника, та згідно з приписами пункту 3 частини першої статті 1 Закону України «Про зайнятість населення»⁵, частини третьої статті 2 Закону України «Про відпустки» та частини другої статті 23 КЗпП України висловив позицію, що у випадку, коли працівник відсутній у зв'язку із хворобою, відрядженням, відпусткою, посада, яку він займає, не є вакантною.

⁴ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 23 грудня 2020 року № 285/4227/18. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/93835819>

⁵ Про зайнятість населення: Закон України від 5 липня 2012 року № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>

З огляду на викладене, запропоновані в законопроекті положення видаються дискусійними, оскільки чинне трудове законодавство встановлює відповідні гарантії збереження місця роботи (посади) за особами, які перебувають у відпустці для догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку. Водночас законодавством також передбачена можливість прийняття іншого працівника за строковим трудовим договором для виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника – до його фактичного виходу на роботу.

Висновки

Питання удосконалення трудового законодавства залишається актуальним, зокрема в частині підвищення ефективності механізмів реалізації та захисту трудових і соціальних прав громадян.

Водночас положення законопроекту, на нашу думку, видаються дискусійними та потребують додаткового опрацювання з урахуванням особливостей правового регулювання трудових відносин і вже існуючих законодавчих гарантій у цій сфері.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*